

Medieormen

Nils Funcke: En klok lagstiftare går varsamt fram med yttrandefriheten

Publicerat kl 14.18

Nils Funcke. FOTO: Martin Camitz

Otydligheter, försåtligt, lite aktivistisk och alltför långtgående. Med det anslaget kan man tro att det inte blir något kvar av Integritet och straffskydd (SOU 2016:7). Men med en rejäl modifiering finns det tankar i utredningen som är värda att ta till riksdagen. Det tycker Nils Funcke, som har läst den.

Enligt utredaren **Gudrun Antemar** träffar förslagen yttranden utanför det grundlagsskyddade området. Påståendet upprepas i utredningen och av dess experter.

En sådan devalvering av det skydd som vår förnämsta grundlag, regeringsformen, ger yttranden utanför de traditionella medierna gör att inskränkningar framstår som mindre allvarliga. Det är lätt att ryckas med i det berättigade vreden mot hat och hot på webbplatser och i sociala medier och glömma tecknare och skulptörer, konstnärer och fotografer, demonstranter och mötesdeltagares rätt att få sjunga efter sin näbb. Utredningens förslag träffar inte bara webbpubliceringar och elektroniska meddelanden vilket är lätt att tro med tanke på debatten.

När utredningen ska motivera de sex gärningar som föreslås ska utgöra *olaga integritetsintrång* existerar inga fria konst eller demonstrationer. Bristen på

konkretion är besvärande och talande.

Enligt utredningen ska till exempel spridningen av *bild eller annan uppgift om att någon utsatts för ett allvarligt brott* utgöra ett olaga integritetsintrång om *spridningen var ägnad att medföra kännbar skada* för den drabbade.

Skulle en utställning med en serie fotografier på den knivskurna **Anna Lindh** från 2003 kunna utgöra ett olaga integritetsintrång? Bilderna är närgångna och visar en utrikesminister som kämpar för sitt liv. Kanske skulle spridningen av ett antal bilder på Anna Lindh på till exempel en utställning bedömas som *försvarlig*. Men säkert är det inte. Pressens Opinionsnämnd fann att Expressen brutit mot god publicistisk sed genom publicering som hade en iögonenfallande omfattning och påträngande närgångenhet.

Bland de övriga brotten nämns bilder eller uppgifter om *någons sexualliv* eller *hälsotillstånd* samt en uppsamlingsbestämmelse om *liknande bild eller uppgift om någons privatliv*.

Skulle spridningen av bilden på en sovande eller möjligtvis medvetslös **Loredana Berté Borg** med öppen mun i en sjukhussäng kunna vara försvarlig? En utställning med **Lars Hillersbergs** teckningar? En **Lars Vilks** som börjar teckna nakna rodellpolitiker? Eller om Grotesco drar in **Fredrik Reinfeldts** skilsmässa i en scen? Eller en bild på **Göran Persson** som tar smakprov på smågodis utan att först betala? En dagens **Carl August Ehrensvärd** med en nidbild över någons tillblivelse? Eller en ståuppare som är mer plump än fyndig mot någon i sin publik? En webbpublicering om homosexuella?

Skulle Elisabeth Ohlson Wallins fotomontage med kungen och hans pizzaätande kompisar och en drottning som söker skura bort ett hakkors som hon först sopat under mattan passera ostraffat? Vem skulle våga ställa ut den utan att konsultera en advokat? Frågan är om den ens skulle skapas.

Utredningen förmår inte stringent definiera vad som ska inkluderas i begreppet *bild*. I författningskommentaren nämns att det kan vara en eller flera stillbilder eller rörliga bilder. Att autentiska fotografier inkluderas är underförstått. Men skulpturer, fotomontage och teckningar? Kanske skulle de i några fall fångas upp av begreppet *annan uppgift*.

Eftersom de olaga integritetsintrången enligt utredningen främst handlar om autentiska fotografier eller filmer borde olaga integritetsintrång begränsas till spridning av just sådana fotografier. Det är också fotografier som är mest kränkande. *Annan uppgift* borde utgå liksom den luddiga uppsamlingsbestämmelsen om *liknande bild eller uppgift om någons privatliv*. Den kan fånga in snart sagt vilken uppgift som helst.

En klok lagstiftare går varsamt fram när det gäller åtgärder som begränsar yttrandefriheten. Han eller hon skulle pröva om en begränsning till autentiska bilder/filmer är tillräcklig innan ytterligare steg tas. Försiktighet bör i synnerhet gälla när nya gärningar ska beskrivas och straffsanktioner införas. I det här fallet att reglerna om förolämpning och förtal kompletteras med bestämmelser där skyddsintresset är integritet och privatliv.

Utredningen föreslår att det inte bara ska vara straffbart att i vissa fall sprida sådana bilder/uppgifter utan även att hota med att göra det. Här ger sig utredningen ut på ett gungfly av rättsosäkerhet. Hur ska man överhuvudtaget kunna straffa någon för ett sådant hot om man inte får tillgång till bilderna/uppgifterna? Det skulle ju kunna vara försvarligt och därmed inte straffbart att sprida dem.

Utredningen vill att det i fortsättningen ska vara straffbart att hota någon med brott om gärningen är *ägnad att framkalla allvarlig oro*. Idag krävs *allvarlig fruktan*. Förändringen sänker tröskeln för när en gärning ska anses brottslig. Olaga hot ska enligt utredningens författningskommentar inte bara gälla uppenbara hot utan även *förtäckta* och *underförstådda* hot. Därtill utökas olaga hot till att omfatta även olaga integritetsintrång.

Det finns alltid en risk att begränsningar av den allmänna yttrandefriheten droppar över och drabbar den särskilt starka yttrandefrihet som tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen ger för vissa medieformer. Förr eller senare.

I det här fallet omedelbart.

Utredningens uppdrag var avgränsat så att den inte skulle föreslå några ändringar i sak i TF och YGL. Men Antemar tar med experternas godkännande tillfället i flykten och föreslår ändringar i TF/YGL som är mer än moderniseringar och förtydliganden.

De sex gärningar som ska utgöra olaga integritetsintrång förs visserligen inte in i TF/YGL. Men däremot föreslås att *allvarlig oro* ska ersätta *allvarlig fruktan* även i TF/YGL och att olaga hot även ska omfatta *annans frihet eller frid*. Därmed skulle det bli brottsligt att hota med att publicera en bild eller uppgift som omfattas av bestämmelsen om olaga integritetsintrång. Däremot skulle en publicering av en sådan bild eller uppgift inte vara straffbar.

Försöken att införa ett integritetsbrott i TF/YGL avvisades av majoriteten i Yttrandefrihetskommittén. Det ansågs inte sakligt motiverat. Det vi nu ser är hur en särskild utredare bakvägen försöker föra in olaga integritetsintrång i TF/YGL. Först gör man det brottsligt att i förväg tala om att man tänker publicera vissa bilder. Sedan är det bara en tidsfråga innan kommande lagstiftare anser att en sådan ordning är ologisk och att syftet att kväsa integritetsintrång lätt kan kringgåas genom att inte säga något i förväg.

Konspiratoriskt? Kanske. Men utredningen oroar istället för att lugna. Vid flera tillfällen sägs att det skulle framstå som ologiskt och svårbegripligt om vissa hot om brottsliga gärningar skulle vara straffbara om de framförs till exempel på en vanlig webbsida men straffria om de framförs på en webbsida som omfattas av TF/YGL. Sådan diskrepans bör enligt utredningen undvikas.

Ett visst mått av konspirationstänkande har genom historien visat sig vara ett vettigt förhållningssätt till ändringar i yttrandefriheten som påstås vara harmlösa eller endast är språkligt motiverade.

Utredningens starka propå att synka skrivningarna i TF/YGL och brottsbalken när det gäller olaga hot, förtal och förolämpning är obegriplig. Tanken med TF/YGL är att

det ska vara olika. Det ologiska är här en princip och skillnaden är själva poängen med yttrandefrihetslagarnas existens. Bestämmelsen om olaga hot bör därför lämnas orörd i TF/YGL även om den förändras i brottsbalken.

Utredningen föreslår att bestämmelserna om förtal och förolämpning ska ändras i brottsbalken och föras in även i TF/YGL. När det gäller förtal är det idag brottsligt att lämna uppgifter som är *ägnade att utsätta någon för andras missaktning*. Utredningen vill byta till *skada anseendet* hos någon. På samma sätt föreslår förändringar i bestämmelsen om förolämpning. Istället för att tala om att någon *smädar* någon genom *kränkande beskyllningar* ska *nedläggande uttalanden* som kränker någons *självkänsla eller värdighet* ska vara straffbar.

Avsikten sägs vara att inte ändra något i sak. Men hur lovvärt syftet än är modernisera språket leder språkliga ändring lätt till en innehållsförändring. Han med bockfoten sitter i orden. Utredningens påstående att de nya skrivningarna inte ska förskjuta gränserna för det brottsliga behöver penetreras närmare.

Att anmälningar om hot och hat på nätet regelmässigt avskrivs av rättsväsendet är i första hand inte bristen på bestämmelser. Det handlar mycket om attityder hos yngre personer som har utvecklat en tolerans både när det gäller vad de skriver och exponerar om sig själva utan också om jämnåriga. Denna toleransutveckling har också anfränt rättsväsendet. Det är främst en resurs- och attitydfråga vilket utredningen också påtalar. När det handlar om kända personer sparas inte på krutet. Ett exempel är hur ett omfattande polisarbete lyckades ringa in och lagförde en man som hotat elva kvinnor bland annat en riksdagsledamot. Det går om rättsväsendet vill.

Att stapla lagar och bestämmelser på varandra är i det stora hela meningslöst om rättssamhället inte också förmår att se till att de följs.

Därmed inte sagt att det inte behöver skruvas på gällande bestämmelser, till exempel så att även enstaka grova hot kan lagföras. Det är också motiverat att se över [BBS-lagen](#).

Nils Funcke

Frilansjournalist och fd sekreterare i Yttrandefrihetskommittén
twitter.com/nilsfuncke

COPYRIGHT SVERIGES RADIO 2016

ANSVARIG UTGIVARE: CHRISTIAN GILLINGER

Besöksadress (sthlm) för Sveriges Radio AB - Oxenstiernsgatan 20 - 10510 Stockholm - växel:

08-784 50 00